

С. Ю. Гвоздю

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТНОГО РИНКУ

У статті визначено основні складові інтелектуального капіталу, охарактеризовано їх вплив на конкурентоспроможність підприємств, визначені витрати та фактори, які стримують інноваційну діяльність.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, інноваційна діяльність, конкурентний ринок, витрати.

1. Вступ

В наш час необхідним атрибутом будь-якої діяльності є використання інноваційної діяльності. Підприємство, яке не використовує досягнень науки, не в змозі вийти на лідируючі позиції або зайняти лідируючу частку ринку. Інтелектуальний капітал і є тією рушійною силою, яка здатна створити високотехнологічну, конкурентоспроможну продукцію. Перехід до економіки знань є фактором, що дозволить Україні вийти з кризового становища і досягти вищих показників.

2. Постановка проблеми

На сьогоднішній день дослідження інтелектуального капіталу набуває все більших оборотів. Він виступає необхідним атрибутом для розвитку будь-якого підприємства та для економіки країни в цілому. Однак ще недостатньо вивченими залишаються прикладні аспекти визначення складових частин інтелектуального капіталу та його впливу на окремі аспекти діяльності підприємств.

3. Основна частина

3.1. Аналіз літературних джерел по темі дослідження. В роботі [1] зазначено, що людський капітал виступає найважливішою перевагою у конкурентній боротьбі, адже майбутнє України нерозривно пов'язане з розвитком інтелекту нації.

В роботі [2] визначено, що в період переходу в постіндустріальне суспільство основним рушієм стають інтелектуальні фактори економічного зростання у вигляді інтелектуального капіталу, продукту чи власності. Фінансування освіти та науки є тим капіталом, що завжди, в результаті, дає стовідсоткову віддачу.

В роботі [3] визначено, що для сталого розвитку України необхідна заміна традиційних галузей, які не потребують висококваліфікованої робочої сили, а також сировинно-орієнтованого

виробництва на новітні продукуючі сфери з високими технологіями. Адже сировинні ресурси є вичерпними, а людський інтелект може виступати невичерпним джерелом для генерування ідей, що дасть змогу впроваджувати різноманітні новинки в виробництво та завойовувати нові ніші на ринках.

Конкуренція, своєю чергою, також впливає на технічний прогрес. У роботі [4] визначено, що крім інтелектуальних ресурсів підприємств, необхідно також виділити і споживачів продукції. Їх взаємодія з керівництвом підприємств дасть змогу створити новий конкурентний простір, оскільки споживачі також можуть виступати джерелом генерування ідей.

Як зазначено у праці [5], реформування економіки на інноваційній основі має забезпечувати відродження інтелектуального та духовного потенціалу українського народу, однак в Україні фінансування інноваційної діяльності за рахунок державних коштів є незначним і в п'ять разів меншим за норму, встановлену законодавством.

3.2. Результати досліджень. У рамках проведених досліджень було визначено, що інтелектуальний капітал є основним джерелом інноваційних ідей на підприємствах. Ефективне використання об'єктів інтелектуальної власності стає вагомим фактором конкурентоспроможності підприємства. Як свідчить зарубіжний досвід, саме інтелектуальні ресурси забезпечують динамічний розвиток економіки. У високорозвинутих країнах понад 50 % економіки базується на інтенсивному використанні інтелектуального капіталу. Обсяг продукції, що виготовляється із застосуванням прав інтелектуальної власності Україні складає менше 3 %. Це є незначним показником і свідчить про неефективне чи нераціональне використання об'єктів інтелектуальної власності.

Інтелектуальний капітал включає в себе три основні складові: людський, ринковий та організаційний, які тісно пов'язані між собою і плавно перетікають одне з одного. В економічно розвинутих країнах світу частка висококваліфікованого персоналу становить 80–90 %. Для України також характерна наявність високоосвіченого населення,

однак, згідно з останніми дослідженнями, частка науковців в Україні постійно зменшується. Основною причиною такого явища є недостатня мотивація як науковців, так і працівників.

Для оцінки людської складової інтелектуального капіталу доцільно враховувати ряд витрат, зокрема: витрати на залучення висококваліфікованого персоналу; на оцінку індивідуального вкладу працівника в інноваційну діяльність; на створення, аналіз та обробку бази даних про персонал, визначення їх розумових здібностей; на плінність кадрів на підприємстві. В ході дослідження автором було визначено, що при ефективному менеджменті дохід від інвестицій в людську складову інтелектуального капіталу може бути в три рази більшим, ніж дохід від інвестицій у техніку.

Ринкова складова інтелектуального капіталу включає в себе: зв'язки з постачальниками, конкурентами, споживачами, органами влади та відповідних державних структур, торговельні марки, ліцензії, патенти і т. д. Всі ці елементи є факторами впливу на конкурентоспроможність підприємства. Торговельні марки, патенти та ліцензії є об'єктами інтелектуальної власності та визначають інвестиційну привабливість підприємства. В Україні кількість винаходів, раціоналізаторських пропозицій все ще залишається незначною.

Для оцінки ринкової складової інтелектуального капіталу необхідно враховувати такі витрати: на проведення рекламних заходів; на залучення нових постачальників та споживачів продукції; на оплату заробітної плати працівників, пов'язані із залученням нових клієнтів, проведенням маркетингових досліджень ринку товарів, конкурентів, споживачів, з метою вибору найкращого варіанту для підприємства; пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності; витрати, які виникають при обміні правами власності та витрати, які пов'язані із доведенням нового товару до споживача.

Організаційна складова інтелектуального капіталу включає в себе: наукові та проектні лабораторії, конструкторські бюро, створення та використання нових моделей ведення бізнесу, перетворення інноваційних ідей в конкретний об'єкт.

До витратної частини організаційної складової інтелектуального капіталу можна віднести: витрати на отримання дозволів, ліцензій, отримання прав на освоєння виробництва інноваційної продукції; на проектування, конструювання й розробку технологічного процесу виготовлення інноваційного процесу; на виготовлення й випробування дослідного зразка.

Однак на вітчизняних підприємствах результати інтелектуальної діяльності використовуються не в повній мірі. Як наслідок інноваційна активність в Україні є низькою. Наша держава має змогу випускати високо конкурентну продукцію, однак низка факторів стримує даний процес. До них можна віднести: низьку вмотивованість працівни-

ків, психологічне несприйняття нововведень, страх здійснювати ризикові дії, пов'язані з випуском та впровадженням інноваційної продукції.

Особливості сучасного інноваційного процесу полягають у тому, що він вирішальною мірою залежить від інтелектуального потенціалу і творчих начал людини. Підвищення конкурентоспроможності якісної продукції, виготовленої вітчизняними підприємствами можливе за умови повного технологічного переоснащення виробництва та ефективного використання інтелектуальних ресурсів, творчих здібностей особистості.

Література

1. Поплавська Ж. В. Економіко-філософські аспекти людського капіталу [Електронний ресурс] / **Ж. В. Поплавська**, В. Г. Поплавський // Вісник НАН України. — К. : 2002. — № 12. — Режим доступу: \www/ URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/All/herald/2001-05/7.htm>. — Назва з екрана.
2. Поплавська Ж. В. Інтелектуальний капітал економіки знань [Текст] / **Ж. В. Поплавська**, В. Г. Поплавський // Вісник НАН України. — К. : 2007. — № 2. — С. 52–62.
3. Поплавська Ж. В. Як дорости Україні до сталого розвитку? [Текст] / **Ж. В. Поплавська**, В. Г. Поплавський // Вісник НАН України. — К. : 2007. — № 9. — С. 8–14.
4. Поплавська Ж. В. Новий конкурентний простір [Текст] : збірник наукових доповідей міжнародної науково-практичної конференції / **Ж. В. Поплавська** // Проблеми формування та реалізації конкурентної політики. — Львів : ТзОВ «Сплайн», 2009. — С. 265–267.
5. Поплавська Ж. В. Економічний прорив: прогрес заради добробуту [Текст] / **Ж. В. Поплавська**, В. Г. Поплавський // Вісник НАН України — К. : 2008. — № 5. — С. 18–23.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ КАК НЕОБХОДИМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ КОНКУРЕНТНОГО РЫНКА

С. Ю. Гвоздю

В статье определены основные составляющие интеллектуального капитала, охарактеризованы их влияние на конкурентоспособность предприятий, определены издержки та факторы, сдерживающие инновационную деятельность.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, инновационная деятельность, конкурентный рынок, издержки.

Светлана Юрьевна Гвоздю, ассистент кафедры теоретической та прикладной экономики Национального университета «Львовская политехника», тел.: (096) 782-96-50, e-mail: Semisvetiksvetik@mail.ru.

INTELLECTUAL CAPITAL AS A NECESSARY COMPONENT OF COMPETITIVE MARKET

S. Gvozdyu

In this article was identified principal components of intellectual capital, their impact on the competitiveness of enterprises, was defined the expenses and factors that hampering innovation.

Keywords: intellectual capital, innovation, competitive market, expenses.

Svetlana Gvozdyu, assistant Department of Theoretical and Applied Economics National University «Lviv Polytechnic», tel.: (096) 782-96-50, e-mail: Semisvetiksvetik@mail.ru.